

**Особливості реформ професійної підготовки вчителів англійської мови в
Польщі**

***Анотація:** Інтенсивний перехід вищої освіти Польщі до європейського спрямування зумовив реформування у сфері професійної підготовки вчителів англійської мови. На основі огляду польських джерел пояснено ключові слова, висвітлено особливості реформ професійної підготовки польських учителів англійської мови.*

***Ключові слова:** реформа, підготовка, професійна підготовка, вчитель англійської мови.*

***Аннотация:** Интенсивный переход высшего образования Польши к европейскому направлению обусловил реформирование в сфере профессиональной подготовки учителей английского языка. На основе обзора польских источников объяснено ключевые слова, изложено особенности реформ профессиональной подготовки польских учителей.*

***Ключевые слова:** реформа, подготовка, профессиональная подготовка, учитель английского языка.*

***Annotation:** Intensive transition of Polish Higher Education to the European sector has led to the improvement in the vocational training of English teachers. Based on a review of Polish sources, key words have been explained. The peculiarities of reforms of the vocational training of English teachers in Poland have been described.*

***Key words:** reform, training, vocational training, teacher of English*

Постановка проблеми. На початку дев'яностих років минулого століття різноманітні зовнішні і внутрішні обставини призвели до того, що для вчителів іноземних мов бракувало ефективної підготовки всупереч старанням широкої когорти науковців та освітян, а також сучасним вимогам та європейським ринковим запитам. Унаслідок цього виникла потреба у реформуванні освіти в цілому та підготовки вчителів англійської мови зокрема.

Звертаємося в цьому контексті до досвіду Республіки Польща, яка, як і Україна, орієнтується на входження в освітньо-науковий простір Європи. Обидві держави з моменту підтримки Болонського процесу модернізують підготовку вчителя англійської мови згідно задекларованих вимог, але помітним явищем є те, що Польща активно і дієво впровадила зміни в структуру і зміст підготовки вчителів англійської мови аби відповідати європейському виміру, натомість як в Україні цей процес триває. Аналіз досвіду країни-члена Європейського Союзу підкаже нам, як уникнути небажаних помилок та сприятиме впровадженню реформ у підготовці вчителя англійської мови.

Аналіз актуальних досліджень. У процесі дослідження особливостей реформування професійної підготовки вчителя англійської мови в Польщі актуальними стали праці таких науковців:

- щодо польських освітніх реформ – Ч. Банаха, Е. Бранської, Ч. Купішевича, Т. Левовицького, М. Шиманського, А. Яновського;
- щодо підготовки вчителів у період трансформацій – А. Вілкомірської, С. Дилака, З. Квечінського, Я. Морітза, В. Оконя, Р. Пахочінського, Й. Шемпрух;
- щодо реформування професійної підготовки вчителів англійської мови – Е. Віщницької, Ф. Груші, Е. Завадзької, Г. Коморовської, Г. Кв'ятковської та інших.

Мета статті полягає у висвітленні особливостей професійної підготовки вчителів англійської мови в період освітніх реформ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У редакціях польських словників поняття «реформа» висвітлено досить розгорнуто. У педагогічному значенні цей термін функціонує як «зміна устрою, змісту і організації системи шкільництва або деяких її частин, спричинена перетвореннями суспільно-економічного життя країни і необхідністю пристосування до них» [9, 174].

У Словнику іншомовних слів (Słownik wyrazów obcych) реформа – то «санкціонована радикальна зміна в певній сфері суспільного життя, мета якої – покращення існуючого стану речей, а також впровадження такої зміни» [11, 946]. Розмежовуючи споріднені терміни, А. Василюк вважає, що на відміну від «змін», «реформа» пов'язана з узаконенням перетворювальних нововведень (легітимністю), що одночасно є чи не найважливішою ознакою та умовою проведення реформ на цивілізованому рівні [1, 11].

У Великому тлумачному словнику сучасної української мови поняття «підготовка» трактується як давати необхідний запас знань, передавати навички, досвід у процесі навчання, практичної діяльності, навчати, тренувати [3]. Тепер варто звернутися до тлумачення терміну «професійної підготовки» у «Новому словнику педагогіки праці» 1999 року Т. Новацького, К. Корабйовської-Новацької та Б. Бараняк. Автори словника надають таку дефініцію «професійній підготовці»:

- у широкому значенні – «підготовка до відповідної професії, що охоплює всі форми навчання для професійної майстерності»;
- у вузькому значенні – «сукупність цілеспрямованої організованої діяльності та навчальних процесів, що забезпечують підготовку до професії, професійної направленості» [7].

У нашій статті йдеться про професійну підготовку вчителя іноземної мови, яка, на думку А. Котушев'їча, передбачає набуття компетентності у сфері моральних, інтелектуальних, професійних, суспільних та психофізичних кваліфікацій [6, 34].

Початок змін суспільно-політичного, освітнього, економічного і культурного життя Польщі припадає на 1989 рік.

До 1989 року на філологічних факультетах випускниками були не більше ніж 600 чоловік в рік у всій країні, при чому студенти, особливо з великих міст не мали труднощів у здобутті освітньої кваліфікації. Серед учителів іноземних мов у 1988-1989 рр. налічувалось 18000 вчителів російської мови, 1700 – вчителів німецької мови та 1300 – вчителів англійської мови. У процентному відношенні кількість учителів-мовників відображала таку картину: для російської мови – 76,5% вчителів; для німецької мови – 10,9% вчителів; для англійської мови – 8,7% вчителів; для французької – 3,8% вчителів [12].

До запровадження реформ навчальні плани і програми підготовки вчителів англійської мови у вищих навчальних закладах Польщі характеризували такі ознаки, як:

- перевага навчального змісту енциклопедичного характеру;
- надання переваги методу подачі знань, що передусім активізувало функцію пам'яті, а менше – мислення;
- слабкі міжпредметні зв'язки, наприклад: між психологією і дидактикою, дидактикою і методиками викладання окремих дисциплін, методикою і педагогічними практиками;
- поширення застарілого змісту навчання, насиченого панівною ідеологією, який був догматичним і мало придатним для застосування у шкільній практиці;
- перевага теоретичних знань над практичними [5, 12].

До 1987 року питання, пов'язані з підготовкою вчителів іноземних мов в інститутах іноземної філології Польщі, координувала робоча група з питань вивчення західноєвропейських мов при Центрові підготовки вчителів у Кракові [12]. Всупереч активному функціонуванню цієї групи, недостатнє фінансове забезпечення з боку держави унеможливило організацію центром міжнародних конференцій, семінарів та інших наукових заходів заради

модернізації підготовки вчителів англійської мови в Польщі. Специфіка спрямованості підготовки вчителів іноземних мов у польській педагогічній освіті до початку 90-х років визначалася загальною підпорядкованістю комуністичній ідеології (за якою освітньому розвитку бракувало широкого філософського аспекту), пріоритетам колективу над особистісними цінностями; а розв'язання навчальних проблем залишалися проміжними. У 1987 році за наказом Міністерства національної освіти Польщі було призупинено діяльність робочої групи [12].

Відтак, початок 90-х років ХХ століття позначився низкою суспільно-політичних, соціальних та освітніх змін у Республіці Польща. З огляду літератури [1, 5, 6, 12] варто зауважити, що підставами виникнення реформ у сфері професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі стали різноманітні чинники реформування.

Серед *політичних чинників* найголовнішими є необхідність демократизації усіх сфер суспільного життя, поштовхом до якої стала ситуація, пов'язана з владою коаліції політичних сил «Солідарності» та незадоволення вивченням російської мови як обов'язкової. *Економічні чинники* були пов'язані з браком належного способу та міри фінансового забезпечення вищих навчальних закладів; браком підручників та різних засобів навчання; необхідністю пристосування професійної підготовки до змінних потреб ринку праці. *Соціальні чинники* характеризуються значним зацікавленням наукою західноєвропейських мов широкими колами польського суспільства, стрімко зорієнтованого на європейські вимоги та рівні і, відповідно, нагальною потребою в компетентних учителях англійської мови. До *освітніх чинників* відносяться незначна поширеність англійської мови і низький рівень освіченості поляків у володінні іноземною мовою у порівнянні з країнами Західної Європи; застаріла доктрина підготовки вчителя англійської мови (навчальні плани і програми, організація і засоби навчально-виховного процесу), брак кадрів для навчання англійської мови у сільських школах; ідеологічний та уніфікований зміст

підготовки вчителів іноземних мов; звуженість професійного мислення вчителів іноземних мов; одноманітні напрями підготовки вчителів іноземних мов; невідповідність системи підготовки кадрів європейським стандартам.

Першим об'єктом реформ в освіті була вища школа, в стінах якої реалізується професійна підготовка вчителя англійської мови. Новий польський законодавчий комплекс базувався на «трьох китах» реформування: автономії університетів та інших ВНЗ, яка надала їм можливість для самоврядування, незалежності від держави, значного розширення прав факультетів та відділів; гарантуванні особистих академічних свобод викладачів ВНЗ, підтвердженому законодавчо; децентралізації управління діяльністю ВНЗ у Польщі шляхом запровадження системи, яка передбачає вплив засобом фінансування і кадрової політики на засадах справедливої конкуренції [2].

Метою змін у підготовці вчителів англійської мови було оновлення підготовки кадрів згідно європейського стандарту і його рівня. Суспільними гарантіями того, що професійну підготовку вчителів англійської мови модернізовано виступили:

- *концептуальні реформи* (змінено засади підготовки тобто відповідність європейському виміру підготовки фахівців, запровадження компетентісного підходу (компетентісна модель презентує собою опис того, яким набором компетенцій повинен володіти випускник вищого навчального закладу, до виконання яких функцій він повинен бути підготовлений, і який повинен бути ступінь його готовності до реалізації конкретних обов'язків [8]), що є однією із основних засад реформування підготовки вчителів англійської мови у змінних умовах ринку праці);
- *структурні перетворення* (створення мережі 3-річних педагогічних колегіумів іноземних мов для підготовки вчителя англійської мови до роботи в основній школі);

- *законодавчі реформи* (запровадження нового документу європейського виміру «Стандарти професійної підготовки вчителів іноземних мов») [1,10,12].

Важливим документом, що засвідчив реальну, а не декларовану реформу професійної підготовки вчителів англійської мови, є «*Стандарти підготовки вчителів іноземних мов*», які ввійшли в дію у 2004 році [10]. Основними принципами, на яких базуються стандарти є:

- *загальний принцип* (підготовка майбутнього вчителя англійської мови з основного предмету та додаткового, оволодіння ключовими компетенціями до виконання професійних обов'язків та функцій);
- *змістовий принцип* (реалізація предметної підготовки у вимірі мінімум 1620 годин, педагогічної підготовки - 360 годин, шкільної практики - 150 годин, заняття з інформаційних технологій - 30 годин, вивчення другої іноземної мови як факультативного предмету повинно становити 5% годин від загальної кількості годин).

Отже, втілюючи реформи щодо змісту, структури, організації професійної підготовки вчителів англійської мови у ВНЗ Польщі можна виділити два основні етапи реформування: перший етап (1989-1999рр.) - структурна реформа, другий етап (1999 - 2006рр.) - програмна реформа, які зорієнтовані були на зближення та узгодження до єдиних європейських вимог, а також на модернізацію та якісну підготовку майбутніх учителів-мовників.

Список використаних джерел

1. Василюк А.В. Реформи шкільної освіти в Польщі: історія і сучасність: монографія / Ніжинський держ. ун-т ім. Миколи Гоголя. — Ніжин, 2007. — 340с.
2. Василюк А.В. Вища освіта Польщі: структура, управління, фінансування, підготовка кадрів // Освіта і управління. – 1998. - № 2. – С.154-162.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - К.: Ірпінь:

- ВТФ “Перун”, 2004. – С.1277.
4. Вища освіта України і Болонський процес / [Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І.]; за ред. В.Г. Кременя. - Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2004. - 384с.
 5. Komorowska H. Kształcenie nauczycieli języków obcych w Polsce - osiągnięcia i trudności. - Białystok, 1999. - S.81.
 6. Kotusiewicz A. Nauczyciele i uczniowie w sytuacjach szkolnych. - Białystok: „Trans Humana”, 1995. - S.34.
 7. Nowacki Tadeusz W. Nowy słownik Pedagogiki pracy / Korabiowska-Nowacka Kazimiera, Baraniak Barbara. - WWSP TWP, Warszawa, 1999.
 8. Glossary on the Bologna Process. - Bonn, 2006. - S.59.
 9. Okoń W. Słownik pedagogiczny. - Warszawa, 1992. - S.174.
 10. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 czerwca 2006r. w sprawie standardów kształcenia nauczycieli w kolegiach nauczycielskich i nauczycielskich kolegiach języków obcych (Dz.U. 128 poz. 897) [електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kuratorium.bialystok.pl/kuratorium2/DesktopDefault.aspx?tabindex=3&tabid=2235>
 11. Słownik wyrazów obcych PWN / Red. E. Solod. - Warszawa, 1995. - S.946.
 12. Zawadzka E. Nauczyciele języków obcych w dobie przemian. - Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 2004. - 343s.